

# מדרשת בני

מבית מדרשו של  
מרן הגר"ש ואזנר זצ"ל  
בעל "שבט הלוי"

פסקים  
ובירורי  
הלכה

הלכות תשעת הימים  
ותשעה באב  
שחל ביום חמישי

אב  
תשפ"ג

לעילוי נשמת  
הרה"ח ברוך בענדיט ב"ר יוסף מנחם ז"ל  
גלב"ע כ' תמוז תשע"א

מבית לוי  
מבית מדרשו של מרן הגר"ש ואזנר זצ"ל  
דבורה הנביאה 15 בני ברק  
פלאפון: 052-7152484  
טלפקס: 1533-5700279  
אימייל: m0779219211@gmail.com

הרב משה שטיין  
דומ"צ בית הוראה זכרון מאיר  
רב דקהל חסידים קרית הרצוג ב"ב  
ראש כולל קרלין סטולין



כל הזכויות שמורות

**מענה ההלכה מבית לוי**

בין השעות 8:00 בבוקר - 24:00 בלילה

**0733-83-84-06**

ניתן לקבלת את החוברת ופסקי ההלכה היוצאים לאור בידי חג ופועד  
בנייל: m0779219211@gmail.com

## הלכות תשעת הימים

### פרק א'

#### מנהגי אבלות בתשעת הימים

א. משנכנס אב ממעמין בשמחה\*.

מר"ח אין לעשות סעודת אירוסין, אבל מותר לארס. ומותר לעשות התנאים ולהניש מיני מרקחת שזה אינו בכלל סעודה<sup>ב</sup>.

ב. מי שיש לו דין עם נכרי ישתמט ממנו משנכנס אב דריע מזליה<sup>ג</sup>.

ג. מר"ח עד התענית ממעטים במשא ובמתן. ובזמנינו נהגו להקל בזה, ומ"מ במו"מ של שמחה כגון לקנות [או למכור לישראלים] כלי כסף או צרכי חופה וכדומה טוב להחמיר. ואם הוא דבר האבד עיין בהערה<sup>ד</sup>.

א. שו"ע סי' תקנ"א ס"א, ובמ"ב (סק"א) ממג"א, דר"ל שאין שמחין בו כלל, וע"ש בשעה"צ.

ב. בשו"ע דמותר ליארס בלא סעודה, וכתב במ"ב (סק"ט זי), וכ"ש שמותר להתקשר בכתיבת תנאים (מג"א), ומ"מ סעודה אסור לעשות אף באופן זה. ואפילו בלא ריקודין ומחולות ואפי' בשבת אסור לעשות סעודה בשביל זה. מיהו מה שנוהגין לאכול מיני מרקחת בשעת כתיבת תנאים לא מיקרי סעודה.

ג. שו"ע סי' תקנ"א ס"א. וע"ש במ"ב (סק"ב), ובשעה"צ, דבמג"א בשם רי"ו כתב עד ר"ח אלול [וכ"מ בגמרא היינו דומיא דאדר שהחודש נהפך ליו"ט]. ובקרבן נתנאל מוכיח מזוה"ק דדי עד אחרי ט"ב. ובהגהות חת"ס (שם) דלא דמי לאדר, דכיון שעברו ימי צער עברו, ומכל שכן אחר ט"ו באב דלא היה יו"ט לישראל כט"ו באב. ומירושלמי סמך למנהג שמיום ט"ב ואילך מתחיל חודש אחר ואנחנו קוראים לו חודש מנחם, ע"ש.

ד. בשו"ע סי' תקנ"א ס"ב ממעטים במו"מ. ובמ"ב (סק"י"א) הביא די"א (עיין ב"י) דהיינו שלא ישא במו"מ של שמחה כגון לקנות כלי כסף או צרכי חופה וכדו'

ד. אין לבנות מר"ח עד התענית בנין שאיננו צריך לו לדירה והוא להרוחה בעלמא, [ובמקום הפסד שאם לא יתקן הכותל ישבר יותר מותר] וכן אין לסייד ולצבוע את הדירה. ואם נתקלקל הסיוד מחמת רמיבות וכדומה מותר לסייד אף בשבוע שחל בו ט"ב [כיון שאינו להרווחה]. ואם לקח קבלן נכרי לבניה או לסיוד בקבלנות, אף דמצד הדין מותר שהנכרי יעשה, מ"מ אם יכול לדחות את העבודה תמורת תשלום מועט לנכרי יעשה כן, ותע"ב.

(פמ"ג, ומי שנו"נ בכלים כאלו אינו שרי רק למכור לעכו"ם [שם], ואף להסרסור אינו כדאי שישא אותן בפרהסיא בעיר דשמחה הוא לרואים [מ"א]), אבל סתם מו"מ א"צ למעט כלל. וי"א דכל מו"מ צריך למעט ולא יעסוק אלא כדי פרנסתו, וכן משמע בסי' תקנ"ד סוף סכ"ב. ורק אם הוא יריד י"ל דהוה דבר האבד ושרי בכל ענין אם הוא מוצא אז בזול יותר (פמ"ג, ואף אם הוא מו"מ דשמחה י"ל דשרי בזה [שם]). ובזמנינו נהגו להקל בכל זה משום דהכל נחשב כעת כדי פרנסתינו, (רש"ל וב"ח וט"ז וא"ר). וכתב בשעה"צ, והנה מדברי המג"א משמע דאעפ"כ במו"מ של שמחה יש למנוע, וכן העתיק הח"א, אבל מדברי הט"ז וא"ר משמע דאף בזה המנהג להקל, דשמא לא יוכל להכין אח"כ, וטוב להחמיר, ע"כ.

ה. בשו"ע סי' תקנ"א ס"ב ואם היה כותלו נוטה ליפול אפילו הוא בענין שאין בו סכנה (שיכול לסגור החדר שלא יכנס אדם לשם) אלא שיש לחוש להפסד כגון שע"י נפילתו תשבר החומה ויתקלקל יותר מותר, שהרי אינו עושה בשביל שמחה כ"א בשביל ההפסד, מ"ב (ס"ק י"ג).

ו. בשו"ע סי' תקנ"א ס"ב, מר"ח עד התענית ממעטים במו"מ, ובבנין של שמחה כגון בית חתנות לבנו. ובמ"ב (ס"ק י"ב) ממג"א, וה"ה כל בנין שא"צ לו לדירתו ורק שעושה כן להרווחה בעלמא אסור. ואם שכר נכרי קודם ר"ח בקבלנות מותר בכל ואפילו בט"ב, דנכרי אדעתיה דנפשיה עביד. וה"ה אם קצץ עם הנכרי בקבלנות לצייר ביתו מותר לצייר מטעם זה. ומ"מ אם יכול לפייסו בדבר מועט שימתין עד אחר ט"ב תע"ב, ע"כ. ועיין בשבה"ל (ח"י סי' פ"ב) כשיש הפסד ממון כגון ששוכר דירה, כ' באורחות חיים (אות ח') שיש מקילים, ונראה להקל לכתחילה רק עד שבוע שחל בו ת"ב ובהפסד גדול לפי ראות עיני המורה.

ואם נתקלקל הסיוד, שמעתי ממרן זצ"ל דכיון דאינו להרווחה מותר. ולפני ר"ח מותר לסייד אפילו להרווחה ואין בזה מנהג להחמיר. וטוב אם יעשה קודם י"ז

בנין בית כנסת מותר לבנות ולצבוע בתשעת הימים<sup>ז</sup>.

- ה. אין לימיע נטיעה של שמחה, גינות נוי לצל, או נטיעת מיני בשמים לריח<sup>ח</sup>.  
 וכן כדאי להמנע מנטיעת גינות נוי בחצרות הכתים, אבל ניכוש וסידור  
 הגינה שעושים כרגיל אינו בכלל האיסור<sup>ט</sup>.
- ו. נוהגים שלא לקדש הלבנה עד אחר ט"ב<sup>י</sup>. ונוהגין לקדשה במוצאי ט"ב<sup>יא</sup>.
- ז. אין איסור בנתינת מתנה לבר מצוה וכדו' בימי בין המצרים<sup>יב</sup>.

בתמוז. [כמ"ש בא"ר סי' תקנ"א ס"ד בשם מהרי"ל, לא נכון לצייר כל בין  
 המצרים].

- ז. במ"ב (ס"ק י"ב) כתב ובית הכנסת מותר דהוה מצוה דרבים, [מג"א], וכן הורה  
 מרן זצ"ל בבנין ישיבה או מוסד. כתב הרמ"א ולצורך מצוה הכל שרי, וכתב  
 במ"ב (ס"ק י"ד) כגון שאין לו אשה ובנים ואין לו בית חתנות מותר לבנות בית  
 חתנות. דמדינא אפילו נישואין מותר בזה, ומה שאין נוהגין לישא אשה כלל היינו  
 משום דלא מסמנא מילתא, וע"כ מותר לעשות בית חתנות או לעשות בגדים  
 חדשים לצורך נישואין שיהיה אחר ט"ב, אבל מי שקיים פו"ר אסור בכל זה.
- ח. שו"ע סי' תקנ"א ס"ב ממעטים וכו' ובנטיעה של שמחה, כגון אבורנקי של מלכים  
 שנוטעים לצל להסתופף בצלו, או מיני הדס ומיני אהלים.
- ט. שמעתי ממרן זצ"ל.
- י. בסי' תקנ"א ס"ח כתב הרמ"א, ונוהגין שלא לקדש החדש עד אחר ט"ב. וכ"כ  
 בסי' תכ"ו ס"ב אין מקדשין הלבנה קודם ט"ב, ולא קודם יוהכ"פ.
- יא. הרמ"א בסי' תכ"ו ס"ב כתב, ובמוצאי יוהכ"פ מקדשין אותה דאז שרויין בשמחה,  
 אבל לא במוצאי ט"ב או שאר תענית. וכתב במ"ב (ס"ק י"א), אבל דעת אחרונים  
 בכל זה דמקדשין אפילו במוצאי ט"ב וכ"ש בשאר תעניות. (עיי' בה"ט ופר"ח  
 וכן העתיק הח"א). אלא דכתבו דצריך לטעום קודם. (ח"א. ובא"ר משמע שאם  
 יש לו לקדש בצבור יכול לקדש עמהם אף שלא טעם, משום ברוב עם הדרת  
 וגו'). ומיהו במוצאי ת"ב צריך שלא לקדש בלי מנעלים (פר"ח), ע"כ. ונוהגין  
 לקדש הלבנה במוצאי ת"ב מיד אחרי מעריב עם נעלי ת"ב, ולרקוד אח"כ כרגיל.
- יב. שמעתי ממרן זצ"ל. דרק בת"ב כתבו האחרונים שאין ליתן מתנה.

- ח. כדאי להמנע מעשית ניתוח - שאינו דחוף - מר"ח אב, ולכל הפחות בשבוע שחל בו ת"ב. ואם אין קושי בדבר ימנע מי"ו בתמוז י".
- ט. נוהגים שלא לשמוף ולעשות נקיון בבית רק בצורה קלה ולא באופן יסודי, ואם נתלכלך יעשה כפי הצורך, [ואין להמנע משטיפת הדירה לכבוד שבת] י".

### קנית כלים חדשים

- י. אף שנהגו להקל במו"מ בזמנינו, מ"מ טוב להחמיר שלא לקנות צרכי חופה וכלי כסף ט".
- יא. אין לקנות בגדים חדשים מר"ח עד אחר התענית. אין לעשות ולתפור בגדים חדשים החל מר"ח. [גזירת בדים לצורך תפירה מותרת]. ולצורך נישואין עיין בהערה ט".
- יב. נשים הנוהגות שלא לערוך חומי השתי כנגד [משום שבמלה אכן השתיה] מנהגם מנהג. ובכלל זה סריגה ועשית גובלין. ומ"מ בקייטנות של בנות שאין במה להעסיק אותם ובאות לידי כמלה ושעמום, יש להקל, ובלבד שלא יגמרו את הדברים י".
- יג. שמעתי ממרן זצ"ל. וכן בכל סכנה כגון נסיעה באירון היה מייעץ להמנע ככל האפשר.
- יד. שמעתי ממרן זצ"ל.
- טו. כמ"ש לעיל ס"ג.
- טז. בשו"ע סי' תקנ"א ס"ז, י"א שאסור לתקן בגדים חדשים ומנעלים חדשים בשבת זה, ויש להחמיר בזה מר"ח. [ובמ"ב (ס"ק מ"ו) ר"ל שאסור לעשות בגדים חדשים וכן אנפלאות [גרביים] אסור לארוג. ולצורך נישואין מי שאין לו אשה ובנים מותר לעשות בגדים חדשים דהא מדינא מותר לו אפילו לישא וכנ"ל בס"ק י"ד, ואפילו בט"ב עצמו מותר לעשות ע"י עכו"ם לצורך נישואין]. וכתב הרמ"א וה"ה דאסור לקנות [ובמ"ב, אפילו דעתו שלא ללובשם עד אחר ט"ב, ודומיא דאסרינן לעיל לענין כיבוס אפילו במכבסן להניח].
- יז. מקור הדין בשו"ע סי' תקנ"א ס"ח. ושמעתי ממרן זצ"ל להקל בשעת הצורך ע"פ

יג. אומן יהודי אם מותר לו לעשות כלים ובגדים חדשים לאחר ר"ח עבור יהודי ועבור נכרים עיין בהערה י"ח.

יד. אין ללבוש בגדים חדשים מר"ח ואילך י"ט. אף בגדים שאין מכרכים עליהם שהחיינו כגון נעליים וגרביים. וכן כשקנה בגד מוכן לפני י"ז בתמוז וברך

הירושלמי (מו"ק פ"ב ה"ג) שהיה מתיר מלאכת חוה"מ שלא יבואו לידי עבירה מחמת הבטלה.

יח. כתב הרמ"א וכן אומן ישראל אסור לעשותן לאחרים בין בשכר בין בחינם, ונהגו להקל בזה. [ובמ"ב (ס"ק נ"א) כתב, ומשמע דאפילו לישראל נהגו להקל. ומיירי שנתנן לו קודם ר"ח דאילו אחר ר"ח פשיטא דאסור ליתן לו. ועיין בביאור הלכה שהגר"א מחמיר בכל המבואר להקל בסעיף זה. וסיים ונ"ל פשוט דאין להחמיר כ"א בשבוע שחל בו ט"ב ולא קודם, דבכיבוס גופא אינו אלא מנהג, וכיון שנהגו להקל אין להחמיר]. אבל אם ידוע ומפורסם שהמלאכה של אינו יהודי שרי [ובמ"ב ס"ק נ"ב דמנכרי מותר אפילו לקבל המלאכה אחר ר"ח ולעשותה, דשמחה אין בעושה לנכרי ורק מראית עין, ובכה"ג שידוע שהוא של נכרי שרי אף מן הדין ולא מטעם דנהגו להקל. ובביאור"ל כתב דמזה משמע דלישראל אפילו לעשות למכור בשוק לאחר ט"ב אסור אף שאין בזה שמחה (מ"א), וצ"ל הטעם שיחשבו שנתן לו ישראל לתקן אחר ר"ח]. וכן נהגו לתת לאומנים אינם יהודים לתקן כלים חדשים תוך זמן זה כדי שיהיו מוכנים לאחר התענית, ומיהו טוב למעט בזה במקום דאפשר, דלא עדיף משאר משא ומתן דממעטינן. ובשו"ע ס"ח, נשי דנהיגי דלא למשתי [לעשות חוטי השתי] עמרא [צמר, וה"ה שאר מינים] מדעייל אב מנהגא. [ואסמכוה בירושלמי לפי שבטלה אבן השתיה]. וכתב במ"ב, וכ' ב"י דאין נ"מ בין לו בין לאחרים בין בשכר בין בחינם [ט"ז]. וטויית חוטינן לתפור בהם בגדים מותר שאינו בכלל זה. וכן מותר לעשות קרונין [עטרה] שאורגינן בעצים דלאו בכלל בגד הוא [מ"א].

יט. בשו"ע סי' תקנ"א ס"ו, כלים חדשים בין לבנים בין צבועים בין של צמר בין של פשתן אסור ללבוש בשבת זו. וכ' הרמ"א ואנו מחמירין מר"ח ואילך. [וכתב בביאור הלכה דה"ה כלים ישנים מכובסין אסורים כדלעיל בס"ג. ובמ"ב (ס"ק מ"ד) כתב, ובמקום שדרך ללבוש הבגדים במכבש א"כ הווי בכלל מגוהצין ואסורין אפילו הם ישנים שהגיהוץ עושה אותם כחדשים ואסורים ללבוש בשבוע זה. ועיי"ש].

עליו שהחיינו בשעת הקניה, אעפ"כ אין ללבושו מר"ח ואילך.<sup>כ.</sup>

מז. חתן שעולה לתורה (אופרוף) בשבת חזון אסור בלבישת בגדים חדשים בשבת זו<sup>כא.</sup> וכ"ש נער בר מצוה שעולה לתורה בשבת חזון שאסור בלבישת בגדים חדשים<sup>כב.</sup>

מז. מי שאין לו נעלי גומי למ' באב מותר לקנותם בתשעת הימים וללבושם במ"ב<sup>כג.</sup>

יז. עשית בנד מחלקי בגדים ישנים, או צביעת בנד ישן עיין בהערה. ותפירת כפתור או קרע בכגד מותרת<sup>כד.</sup>

יח. קניית וקביעת מזוג חדש נוהגים להחמיר ולאסור מר"ח ואילך<sup>כה.</sup>

כ. מ"א, ומ"ב (ס"ק מ"ה).

כא. ברמ"א סי' תקנ"א ס"א כתב, (למנהג שאין לובשין בגדי שבת בשבת חזון), ומי שיש לו נישואין בשבת נחמו מותר ללבוש בגדי שבת [ואף אבי החתן והכלה לובשין בגד עליון של שבת לכבוד חו"כ, מג"א ומ"ב (סק"ח)]. ובשבת חזון רק החתן מותר והם אסורים שם מדגמ"ר]. ומ"מ בגדים חדשים אסור, מג"א מ"ב (סק"ט).

כב. מבית לוי מועדים מכתבי תורה סי' י"א. ולגבי שטריימל שמעתי ממרן זצ"ל שילבשו מעט עכ"פ בשבת קודם ר"ח. ואם לא לבשו, כיון שאין לו בגד אחר של שבת נראה להקל.

כג. שמעתי ממרן זצ"ל. [וכ"כ בכה"ח סי' תקנ"א ס"ק צ"ר].

כד. שמעתי ממרן זצ"ל דבעשית בגד חדש מחלקי בגד ישנים מיקל בשו"ת לבושי מרדכי (מאד). ובצביעת בגד ישן עיין בדע"ת למהרש"ם (סי' תקנ"א ס"ו). ותיקון כפתור או קרע בכגד ודאי אינו בכלל תיקון בגדים שאסור, דשם הכוונה שמפרקים הבגד ותופרים מחדש.

כה. שמעתי ממרן זצ"ל שהוא בכלל כלים חדשים, ודומה למו"מ של שמחה, (וכן יש להמנע מקניית מכונית, מכונת כביסה וייבוש, ורהיטים), ואף שאין מברך עליו שהחיינו. אמנם מי שסובל מאוד והוא בגדר חולה אפשר להקל לו.



## פרק ב'

### כביסה, לבישת בגדים מכובסים, ורחיצה

א. אין לכבס בגדים מר"ח עד אחר התענית. וכן אסור לנהיך. ואף לכבס על מנת להשתמש בהם אחר התענית אסור<sup>א</sup>.

אין ליתן במכונת כביסה בער"ח כרי שיגמור לכבס בלילה<sup>ב</sup>. [חפיפת פיאח וסירוקה בכלל כיבוס וגיהוץ הוא ואסור. וכתם שניכר בבגד מותר לנקותו]<sup>ג</sup>.

ב. אין ללבוש בגדים מכובסים [אף שנתכבסו קודם ר"ח], וכן אין להציע את המיטות בסדינים וכלי מיטה מכובסים, וכן מגבות ומפות שלחן אסור [אבל אפשר להקל בבגרי זיעה - לבנים וגרביים]<sup>ד</sup>.

א. בשו"ע סי' תקנ"א ס"ג, שבוע שחל בו ט"ב אסורים לכבס [דנראה כמסיח דעתו מן האבילות], אפילו אינו רוצה ללבושו עתה אלא להניחו לאחר ט"ב. ואפילו אין לו אלא חלוק אחד אסור. (וע"ש בשו"ע דאין להקל גם בכלי פשתן, ובין כיבוס ובין גיהוץ אסור [וע"ש בשו"ע דכיבוס במים בלבד קל יותר וכ"כ השו"ע בסט"ו]). וכתב במ"ב (ס"ק כ"ט) דמי שאין לו אלא חלוק אחד יש להתיר לכבס אף לדין מר"ח עד שבוע שחל בו ת"ב, (מא"ר ושאר אחרונים בזה). וכתב הרמ"א שם דאשה הזקוקה לבגדים וסדינים לבנים לצרכי ספירת ז"ג מותרת לכבס וללבוש ולהציע תחתיה ואפילו בשבוע שחל בו ט"ב. (מ"ב) ומותר ליתן לכובסת נכרית לכבס עבור לבישת לבנים, דה"ח, מ"ב (ס"ק ל"ב).

ב. שמעתי ממרן זצ"ל, אבל אם יגמור בביה"ש אפשר להקל.

ג. שמעתי ממרן זצ"ל, וסירוק רגיל בבית, כסריקת שיער הוא ומותר. ופשוט שאין בקיצור פיאח משום תספורת שנוהגים לאסור מ"ז בתמוז. ולגבי כתם אמר שאם הכתם ניכר מותר לנקותו, ואם לאו אסור.

ד. שם בשו"ע, ואפילו המכובסים מקודם בין ללבוש בין להציע בהם המיטה, ואפילו מטפחות הידים והשלחן אסור. ושמעתי ממרן זצ"ל דבבגדי זיעה אפשר להקל ואין צריך להכניס ע"י לבישה קודם ר"ח. [עיי' פ"ת (יור"ד סי' שפ"ט סק"ב) וז"ל בשו"ת לחמי תודה (סי' ל') העלה דהא דלא התירו אלא לאחר ז' [באבל] היינו

- ג. אין לסמוך להקל להניח בגד מכובס ע"ג קרקע ולחושבו עי"ז כבגד שאינו מכובס<sup>ה</sup>.
- ד. נתלכלכו כל בגדיו בזיעה, הרי הוא כמי שאין לו אלא חלוק אחד, שמותר לכבס חלוקו עד שבוע שחל בו תשעה באב. ועדיף לכבס באופן זה ובל"ג גיהוץ, מאשר לקנות בגדים חדשים<sup>י</sup>.
- ה. לכבוד שבת מותר לפרוס מפות מכובסות על השלחנות. אבל בסדינים וכלי מיטה נהגו איסור<sup>י</sup>.
- מי שאין לו כתונת לשבת יש להקל לכבס לכבוד שבת. [וע"י נכרי ודאי שריח].

דוקא במחליף לתענוג אבל אם מחליף לצורך כגון שהחלוק מלוכלך או משום עירוביאי [כינים] שרי אפילו בחול תוך שבעה ע"י כך, כמו ברחיצה דלא אסור אלא של תענוג כמש"ל סי' שפ"א ע"ש, ומה שלא בא הדבר מפורש בפוסקים אין זה אלא לרוב פשיטותו, שהוא דבר הלמד מדין רחיצה וסיכה, וע"ש שהאריך בזה. ושורר בחמודי דניאל (נדפס מכת"י בקובץ בית הלל א') וז"ל במג"א סי' תקנ"א ס"ד [כתב שמותר להחליף בשבת חזון הכתונת שאינו לבוש רק מפני הזיעה], לפי"ז אפילו בחול מותר ללבוש כיון דהיתר שאינו אלא לזיעה].

רבים לובשים בגדים [כגון חולצות] לפני תשעת הימים למשך זמן, כדי שיחשבו כבגדים שנשתמשו בהם ולא כמכובסים. [ע"ע מבית לוי מועדים פצ"ו ס"ה שמותר ללבוש בגדי שבת בשבת ולהחליפם לאחר כמה שעות כדי שיהיה מותר ללבושם בתשעת הימים]. ושמעתי ממרן זצ"ל שלבישת כמה חולצות ביחד זו על גבי זו, בודאי שאין נחשב שלבש את החולצות העליונות.

- ה. שבה"ל (חי"א סי' קל"ח) דהיא ערמה לבטל זכרון אבלות דרבים בימים אלה, וכדאי בית אלקינו להחמיר בזה וכיו"ב בימים אלה. ומי שהוא איסטניס באמת שלצורך גדול מתירים גם רחיצה, גם בזה יש היתר בלאו הכי, ויחליף פעם אחת בימים אלה, אבל אין כל אדם יכול לומר איסטניס אני, והלב יודע וכו', ע"כ.
- ו. שמעתי ממרן זצ"ל. ודין מי שאין לו אלא חלוק אחד, מובא במ"ב (סי' תקנ"א ס"ק כ"ט) מאחרונים. ובשבוע שחל בו ת"ב יש לקנות ולא לכבס, ועי' בב"י.

ז. שם ברמ"א, ומ"ב (ס"ק ל"ג).

ח. מ"ב (ס"ק ל"ב).

- ו. אין לתת כביסה אחרי ר"ח לנכרי. אבל מותר לתת לנכרי כביסה קודם ר"ח, ואפילו אם יכבס בשבוע שחל בו ת"ב ט.
- ז. מי שצריך לנסוע למרחקים בשבוע שחל בו מ"ב מותר ליתן לכונס נכרי לכבס בגדים לכמה שבתות שצריך בדרך. ונראה שהיום לא שייך כ"ב היתר זה שאז לא יכלו לכבס בדרך אבל כהיום אפשר.
- ח. אסור ליהודי לכבס בגדי נכרים. ואם ניכר שהם בגדי נכרים ולא בגדי יהודים מותר יא. והאיסור הוא בשבוע שחל בו תשעה באב בלבד ולא מראש חודש יב.
- ט. ברמ"א שם ואסור ליתן כלים לכובסת אינה יהודית לכבס מר"ח ואילך [ובמ"ב ס"ק ל"ד, ואפילו אומר לכבס אחר ט"ב ג"כ אסור מטעם מנהגא [מג"א]. ובספר א"ר צידד להקל ליתן מר"ח ואילך לכבס אחר ט"ב, והביאו הפמ"ג. ולענין כלי פשתן [ע"ש בשו"ע] בודאי יש לסמוך ע"ז]. אבל קודם ר"ח מותר לתת אע"פ שכובסת אחר ר"ח. וכתב במ"ב (ס"ק ל"ה), וה"ה אפילו אם תכבס בשבוע שחל ט"ב, (כ"מ מביאור הגר"א וכ"כ בדמשק אליעזר).
- י. מ"ב (ס"ק ל"ט). ובשעה"צ (ס"ק מ"א) כתב שמקורו מא"ר כשיטת הב"ח והעתיקהוה הדה"ח והח"א. וע"י ישראל כשא"א ע"י נכרי והוא צורך גדול, הב"ח מתיר אבל המ"א וא"ר אוסרים, וכ"ה בראב"ן [ח"א].
- יא. בשו"ע סי' תקנ"א ס"ה, אסור לעבריות לכבס בגדי העכו"ם בשבוע זה. וכתב במ"ב ס"ק מ"ב, אע"ג דמדינא שרי שהרי אין איסור כיבוס משום דאסור במלאכה אלא כדי למעט בשמחה ולהראות האבילות וזה לא שייך בכיבוס בגדי נכרים, אפ"ה אסור מפני מראית עין (תה"ד) שאין ניכר שהם של נכרים. אמנם במקום שהנכרים יש להם מלבושים אחרים שניכר לכל שהם של נכרים יש להקל (מ"א וכ"מ בתה"ד), ובאין לו מה לאכול ודאי כדי חייו שרי עכ"פ (שם). וכ' בשעה"צ (סקמ"ד) וע"ש עוד שכתב דאפשר דבצנעא נמי שרי והעתיקו הח"א, והוא מטעם דאף הכל מקום שאסרו מפני מראית העין אף בחדרי חדרים אסור, וזה דוקא בדבר שיחשדוהו לאיסור דאורייתא, עיין לעיל בסי' ש"א במ"ב ס"ק קס"ה.
- יב. בשו"ע כתב דאסור בשבוע שחל בו ט"ב. וכתב במ"ב (ס"ק מ"ג), בזה אף לדידן לא נוהגים מר"ח מדלא כתב רמ"א דנוהגין בזה אף מר"ח כמו שכתב בסעיף שאח"ז, [ח"א] ובשעה"צ כתב, ובדה"ח העתיק גם בזה מר"ח, ונראה להקל כיון דמר"ח אינו אלא מנהג.

ברין כביסה ותספורת במוצאי התענית, עיין להלן פרק ה'.

- ט. אסור לגדולים לכבס בגדי ילדים קטנים בשבוע שחל בו ט"ב י. אבל בגדים שמתלכלכים מיציאות של הקטנים מותר, וכן שאר בגדי קטנים נוהגים להקל יד. ויכבסו בצנעא ככל האפשר טו.
- י. קמן שהגיע לחינוך אסור לו לכבס בעצמו, וגם אם מכבס מעצמו יש להפרישו משום חינוך טז.

יג. שר"ע סי' תקנ"א סעיף י"ד. אסור לגדולים לספר לקטנים ולכבס כסותם בשבת שחל ט"ב להיות בתוכה. ובמ"ב (ס"ק פ"א) כתב דקטנים נמי שייך בהו חינוך אי משום אבלות, או משום עגמת נפש וכ' בשעה"צ (ס"ק צ"א) ונפק"מ בין הטעמים למי שהוא פחות מבן שש דלא הגיע עדיין לחנוך, ומשום עגמת נפש אסור, עיין בפרמ"ג וחי"א, ע"כ. ובמ"ב (ס"ק פ"ב) כ' דלדידן יש להחמיר בתספורת מי"ז בתמוז וכיבוס מר"ח. ובח"א (כלל קל"ג סי"ח) כתב דלצורך קטנים אין להחמיר אף לפי מנהגינו אלא בשבת זו.

יד. כתב הרמ"א שם מיהו בגדים שמלפפין בהם קטנים לגמרי שמוציאים בהם רעי ומשתינין בהם הני ודאי משרא שרי, ואפילו שאר בגדי קטנים נוהגים להקל. [דאין בכיבוסם משום שמחה].

טז. במ"ב (ס"ק פ"ג), ומ"מ לא יכבסו הרבה ביחד. ויכבסו בצנעא אם אין מכבסו ע"ג הנהר [מ"א]. [ונראה שבמכונת כביסה מותר לשים גם הרבה ביחד].

טז. המג"א (ס"ק ל"ח) כתב, שיש ב' טעמים שלא לכבס בגדי קטנים, א' משום חינוך לאבילות, והשני משום עגמת נפש, שזה מרבה עגמ"נ לגדולים. ובשבט הלוי (חי"א סי' קל"ו) כתב שדעת המג"א (ס"ק ל"ח), והלבוש, ומ"ב (ס"ק פ"א), שאסור לספר ולכבס לקטנים מטעם חינוך, וכמ"ש מג"א דאבלות דרבים חמור מאבלות יחיד שאין אבלות לקטן. וכן נראה בלבוש שם שאסור גם בבני ג' וד', ופמ"ג הק' שהרי הטעם משום חינוך וא"כ מדובר רק בבני ו' ז'. וצ"ל דהלבוש שאסור גם בבני ג' ד' נקט גם את הטעם של עגמת נפש, ע"ש בשעה"צ (ס"ק צ"א) שהרגיש בזה, והמ"ב (ס"ק פ"א) העתיק ב' הטעמים. ובחכמת אדם (כלל קנ"ב סי"ז) כ' דקטנים עצמם מותרים, דאין דין חינוך באבילות, וכדעת הנקוה"כ (סי' ש"מ בט"ז סקט"ו), וכן בת"ב לא מצינו שקטן אסור בנעילת הסנדל. ואין הלכה כמותו אלא כדעת רוב הפוסקים. (אלא שהקילו לקטנים בכמה דברים שהם רגילים

- יא. בן אשכנז שיש לו מכבסה אין לו להשאירה פתוחה מר"ח ואילך אף עבור ספרדים שנוהגים היתר כדעת השו"ע עד שבוע שחל בו ת"כ"ז, ובמקום שעלול לאבד פרנסתו, וכן כשקיבל לפני ר"ח, ישאל שאלת חכם י"י.
- יב. מותר ללבוש בגדי שבת לצורך שידוך, אם יש צורך בכך י"ט.
- יג. בית מלון מותר לו להציע את מטות האורחים בסדינים מכובסים. וכן אם הגיע אורח לביתו מותר לתת לו סדינים ובגדי שינה מכובסים כ"י.
- יד. אולם וקיימרינג שעושים סעודות מצוה כברית מילה כתשעת הימים יעשו ככל האפשר בלי כיבוס המפות. וכשא"א בשום אופן יכבס רק הנצרך ביותר, וימעטו מהרגיל בכל השנה כ"א.
- טו. צחצוח נעליים שנתלכלכו מותר כרגיל, ובודאי דמותר לצורך שבת כ"ב.

## רחיצה

- טז. נוהגים שלא להתרחץ מר"ח ואילך אפילו בצונן, רק פניו ידיו ורגליו כ"ג.
- מ"מ במקומות החמים כמו פה באה"ק שהחום גובר ומוזיעים הרבה יש לחקל
- בהם שלא להכביד עליהם. ובמג"א (ס"ק ל"א) החמיר בבשר ויין לקטנים שהגיעו לחינוך אבלות על ירושלים).
- יז. שמעתי ממרן זצ"ל שיש בזה משום פריצת גדר.
- יח. עיין בשבט הלוי (ח"י ספ"א ד') דיש מקילים באיסור מראית עין כשיש חשש שיאבד פרנסתו, ולרוב במציאות אין חשש זה. ואם נתנו לפני ר"ח יש מקילים, ולמעשה צ"ע, ועכ"פ לא יעשו בפרהסיא וע"ש.
- יט. שבט הלוי (ח"ט סי' קל"א ד'), דמותר לבחור ללבוש בגדי שבת אם זה יכול לעזור להצלחת השידוך.
- כ. שמעתי ממרן זצ"ל.
- כא. שבט הלוי (ח"י סי' פ"ג).
- כב. שמעתי ממרן זצ"ל, שאינו אלא הסרת לכלוך ואינו בכלל גזירת כיבוס.
- כג. בשו"ע סי' תקנ"א סעיף ט"ז, יש נוהגים שלא לרחוץ מר"ח, ויש שאין נמנעין אלא בשבת זו. וכתב הרמ"א, ונוהגין שלא לרחוץ אפילו בצונן מר"ח ואילך.

לרחוץ כל הגוף בצונן, אבר אבר, ולא כל הגוף בבת אחת. והדבר מסור ללב ירא ה' מתי להקל בזה כ"ד.

יז. הרגילים ללכת למקוה לפני התפלה יכולים לעשות בן גם בתשעת הימים כ"ה.

יח. רחיצה לצורך רפואה מותרת אפילו במים חמים. ואפילו בשבוע שחל בו מ"ב כ"ו.

יט. קמנים שנגרם להם פצעים וגירויים מחמת אי רחיצה מותר לרחצם כ"ז.

כ. רחיצה לצורך מצוה מותרת אפילו בחמין כ"ח.

כד. שבט הלוי (ח"ז סי' ע"ז ב'). [וכן שמעתי בשם מרן החזו"א זצ"ל דלעת הצורך יש להתיר לרחוץ אבר אבר בצונן].

כה. בתשובה שם. וכן מותרת טבילה לסגולה בחדש התשיעי. ואין היתר להתרחץ לפני הטבילה, אף במקומות שמקפידים על כך במשך כל השנה.

כו. מ"ב (ס"ק פ"ח) מא"ר. ובשעה צ" (ס"ק צ"ד) כתב, ולכן מעוברת שהגיע קרוב לעת לידתה שטוב לה לרחוץ בחמין בכל אלו שרי דהוה לרפואה ולא לתענוג. וכן יולדת או מי שהוא אדם חלוש ואמר לו הרופא שצריך לרחוץ בכל יום בחמין שרי מלבד בט"ב עצמו צריך ליזהר מזה [דה"ח בשם א"ר].

כז. מ"ב (ס"ק צ"ג), קטנים שיש להם חטטין בראשן נוהגין לרחצם בראשם [לבוש].

כח. כתב הרמ"א סי' תקנ"א סט"ז, ולצורך מצוה שרי ולכן גדה רוחצת וטובלת. [ובביאור הלכה כתב אפילו בחמין]. וכן מותר להסתפר [ולהסיר שיער] וליטול צפרניים וכל מה שרגילים לעשות לצורך טבילת מצוה אף בשבוע שחל ת"ב (סי' תקנ"א במ"ב סק"כ). ואפילו אם טובלת ליל יו"ד מותר לה לרחוץ בערב ט"ב אם א"א לה לרחוץ ליל יו"ד. ועיין בביאור הלכה (ד"ה אם) מדגול מרכבה, דהרמ"א לשיטתו ביו"ד סי' קצ"ט ס"ד, שהוא רק מנהג יפה לחוף בכה"ג מבעו"י, אבל לדעת הש"ך שם מעיקר הדין תרחוץ בעט"ב אפילו אפשר לה לרחוץ בלילה. וכ"כ המ"ב (סי' תקנ"ד סקי"ח) ממ"א שתרחץ ותחוף בערב ת"ב, ולמוצאי ת"ב חופפת מעט קודם הטבילה, אמנם דעת מרן זצ"ל שאין לעשות החפיפה בערב ט"ב אלא במוצאי ט"ב, כדעת הסדרי טהרה (יו"ד סי' קצ"ט סק"כ ד"ה בשו"ת). ועיין בשיעורי שבט הלוי (הלכות גדה סימן קצ"ט ס"ד אות ב'). [ועיין בכה"ח (אות קצ"ח)].

כא. קציצת צפרנים מותרת לכבוד שבת, וכן לצורך מצוה כט.  
דיני רחיצה בערב שבת חזון, ראה להלן פרק ד'.

### פרק ג'

## אכילת בשר ויין

א. נוהגים שלא לאכול בשר כולל בשר עוף [אבל דגים מותר], ולא לשתות יין מר"ח עד התענית<sup>א</sup>. ולגבי חולה ויולדת עיין בהערה.

כתב עוד הרמ"א, ונראה דה"ה אשה הלובשת לבנים יכולה לרחוץ מעט כדרכה בשאר השנה הואיל ואינה עושה לתענוג רק לצורך מצוה. ובשעה"צ (ס"ק ל"ה) כתב דהט"ז ביו"ד סי' שפ"א כתב לענין אכילות שאין לה לרחוץ כל גופה ללבישת הליבון אלא תרחץ פניה של מטה לבד, וה"ה לענין ט"ב [מחה"ש].

כט. במ"ב (סי' תקנ"א סק"כ), לענין נטילת צפרניים יש דיעות בין האחרונים (הט"ז סק"ג אוסר והמ"א בסעיף זה מתיר) אכן לצורך טבילת מצוה בודאי שרי, וכן לכבוד שבת שרי בע"ש. [וה"ה דמותר כשיש חשש חציצה לנט"י]. (והנה הט"ז קאי על שבוע שחל בו וכן הביאו בנוב"ק יו"ד סי' צ"ט [ולהלכה ס"ל כמ"א] ולא הזכירו דלרמ"א מר"ח אסור. וכן בקצש"ע הביא רק לגבי שבוע שחל בו).

א. שו"ע סי' תקנ"א ס"ט יש נוהגים שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין בשבת זו ויש שמוסיפין מר"ח עד התענית. [ובמ"ב (ס"ק נ"ח) ור"ח בכלל, וכן המנהג במדינותינו (כ"מ בדה"ח וח"א)]. ושמעתי ממרן זצ"ל דהחיד"א כתב שמנהגם לאכול בשר בסעודת ר"ח [וכ"כ בכף החיים ס"ק קכ"ו], ואמנם אין מנהג האשכנזים כן. ואף שזו סעודת מצוה, מ"מ גם בסעודת פורים מסתפק המ"א אם בשר מעכב ולהלכה אינו מעכב. ומלבד זה ר"ח אב הוא יום תענית צדיקים, ובודאי שאין איסור בהמנעות מבושר]. ויש שמוסיפין מי"ז בתמוז [מלבד השבתות]. ועיין במ"ב (ס"ק נ"ו) דמליל ר"ח אסור. ואם הציבור התפללו ערבית בר"ח מבעו"י נאסר אף היחיד שלא התפלל עדיין [מג"א]. וע"ש בשעה"צ (ס"ק נ"ז).

נוהגים שלא לאכול תבשיל שנתבשל עם בשר. אבל אם נתבשל בקדירה בשרית מותר<sup>ג</sup>. ואם מבשל לצורך סעודת מצוה מותר למעום מעט לפי הצורך [ראה להלן פרק ד' ס"ד ובהערה שם].  
וכן יש להמנע מעונה שנותנים בה יין לשבח המעם<sup>ג</sup>.

ב. חומץ יין מותר<sup>ד</sup>. ויין תוסם בתוך ג' ימים לסחיטה אסור<sup>ה</sup>. מותר לשתות כל שכר [וליקר]<sup>ו</sup>.

ועיין בשו"ע דשוחטין לחולה וכתב במ"ב (ס"ק ס"א) דהיינו דאפילו חולה קצת מותר לאכול. וכתב במ"ב (ס"ק ס"ד) מי שא"א לו לאכול מאכלי חלב מותר לו לאכול בשר עוף או בשר מלוח ג' ימים. (מ"א וא"ר. וע"ש בא"ר דכ"ש דמותר בתבשיל של בשר) ומינקת שהחלב רע לתינוק כשאינה אוכלת בשר יש להקל אף בבשר בהמה (פמ"ג וש"א). ועיין במ"ב (ס"ק ס"א) ממ"א (סי' תקנ"ה סק"ט) דנהגו קצת יולדות למנוע מז' באב ואילך למנוע מבשר ויין.

ב. שו"ע תקנ"א ס"י, יש מי שאומר שהנוהגים שלא לאכול בשר בימים הנזכרים מותרים בתבשיל שנתבשל בו בשר ואסורים בבשר עוף ובשר מלוח. ועיין במ"ב (ס"ק ס"ג) שומן של בשר דינו כבשר עצמו ואסור לאכול תבשיל שיש בו שומן. והאידינא נהיגי עלמא לאסור אף תבשיל של בשר ודוקא בתבשיל של בשר אבל אם רק נתבשל בקדרה של בשר פשיטא דמותר [אחרונים].

ג. בשבט הלוי (ח"ט סי' קל"ב) כתב דעוגה שיש בה יין דומה לתבשיל של בשר שאנו מחמירים, ויש להחמיר. ולקטן שלא הגיע לגדר להתאבל על ירושלים יש להקל ככה"ג. ובסעודת ברי"מ ומחלקים עוגות לאחר הברית קודם הסעודה אין לחלק כן לרבים, אף שמסברא זה שייך לסעודת מצוה, מ"מ הא כ' רמ"א דבשבוע שחל בו ט"ב לא ישתתף רק מנין מצומצם ע"כ אין כדאי לחלק כן לרבים.

ד. רמ"א שם, ובמ"ב (ס"ק נ"ז), וחומץ לענינינו מיקרי כל שבני אדם נמנעין מלשתותו מפני חמיצותו. (כ"מ בדה"ח וח"א).

ה. שו"ע ס"י.

ו. ברמ"א ס"א ומותר לשתות כל שכר אפילו של דבש שקורין מעד.



- ג. אין שוחטין מר"ח ואילך עד יו"ד באב רק לצורך חולה או לסעודת שבת וסעודת מצוה<sup>ז</sup>.
- ד. יש להמנע מלמכור בשר בחנות בתשעת הימים, במקום שהקונים אינם נוהרים מאכילת בשר בתשעת הימים<sup>ח</sup>.
- ה. כל מי שאוכל בשר במקום שנוהגים בו איסור, פורץ גדר הוא וינשכנו נחש<sup>ט</sup>.
- ו. נוהגים להחמיר שלא לשתות יין בכרכת המזון בימי החול. וע"כ יכרך בלא בוס<sup>י</sup>.
- ז. סי' תקנ"א ס"ט ברמ"א, ומצניעין מר"ח ואילך הסכין של שחיטה שאין שוחטים כי אם לצורך מצוה כגון לחולה או שבת או מילה וכיוצא בו. וכ' במ"ב (ס"ק ס"ב) כגון פדיון הבן. וסעודה שעושין בלילה שלפני מילה אינה סעודת מצוה, [יד אפרים]. ועיין במ"ב (ס"ק"ס) ממ"א בשם הב"ח (סי' תקנ"ח), דאין שוחטין עד יו"ד באב. וכ' בשעה"צ (ס"ק ס"ה) והיינו למנהגינו שאין אוכלין בשר בלילה שאחר ת"ב. [יו"ד באב בחצות] ובמקום הדחק יש להקל ולשחוט בת"ב אחר חצות [מג"א סי' תקנ"ט ס"י] אכן אם חל ט"ב ביום ה' מותר לשחוט בט"ב אחר חצות לכבוד שבת. ובמקום הפסד שלא ימצא קונים לטריפה, מותר לשחוט גם ביום ד', דאל"כ מימנעי ולא שחטי. [מ"א וא"ר]. וכתב במ"ב (ס"ק ס"א) ומי שחכר מהשר להאכיל בשר לערלים ואם לא ישחוט יפסיד, אזי יתן מכל בהמה לעני חולה איזה חתיכה, וא"א לכזית בשר בלא שחיטה [ח"א], עכת"ד המ"ב.
- ח. שמעתי ממרן זצ"ל, מפני שמכשיל את הקונים באכילת בשר, ודלא כמ"ש בס' שערים המצוב"ה (סי' קכ"ב סק"ו) להתיר מפני שיתלו שקונה עבור קטנים וסעודת מצוה, דהרי מכשילים לעבור על המנהג ואיסור דרבנן. והמהרש"ם בהגהות לספר אורחות חיים (ספינקא סק"ל) ובדעת (ס"ט) הביא שיש מנהג שהחנויות למכירת בשר סגורות בתשעת הימים. וכתב שגם אם יש חשש שיהיו כאלו שיקנו בשר טריפה, אין מן הנכון לבטל מנהג קבוע בשבילם. וע"ע בשערים המצוב"ה (סי' קכ"ו סק"ו) עוד דיעות בזה. ובמקום שאין בפתיחה משום פורץ גדר יש להקל. [וע"ע בשבט הלוי (ח"א סי' ל"ז) לגבי הושטת דבר מאכל למי שלא יטול ידיו, שהביא משו"ת תורת חסד (סי' ה') דדרך מכירה מותר ע"ש].
- ט. שו"ע סעיף י"א.
- י. בשו"ע סי' תקנ"א ס"י, ומותר לשתות יין הבדלה וברכת המזון. וכ' הרמ"א ונוהגין להחמיר שלא לשתות יין בכרכת המזון ולא בהבדלה.

וכן בהבדלה נותנים לקמן שהגיע לחינוך וישתה רוב כוס. וכשאינן קמן מותר לשתות בעצמו יין ההבדלה יא.

ז. קמן אף שלא הגיע לחינוך אסור בבשר ויין אם הוא בריא יב.

ח. מי ששכח ובירך על יין, או על בשר בתשעת הימים, יטעם כל שהוא שלא יבוא לידי ברכה לבטלה יג.

### סעודת מצוה

ט. בסעודת מצוה כגון ברית מילה ופדיון הבן אוכלים בשר ושותים יין כל השייכים לסעודה יד. והיינו כל מי שהיה הולך בזמן אחר לסעודה זו מחמת קירבה או ידידות טו. ונשים במקום שדרך לזמנן לסעודה ג"כ מותרות טז.

יא. ברמ"א שם, נותנים לחינוך [ובמ"ב (ס"ק ע') שהגיע לחינוך וישתה רוב הכוס. ודוקא אם לא הגיע עדיין להתאבל על ירושלים].

יב. סי' תקנ"א במ"ב (ס"ק ע') דקטן אף שאינו יודע להתאבל על ירושלים אסור בבשר ויין אם הוא בריא. ובשעה"צ ציין המקור א"ר ודגמ"ר ודלא כמ"א, וכתב והנה בח"א ראיתי שהעתיק דברי המ"א, ולפלא כיון שרבים חולקים עליו וכן בדה"ח העתיק להחמיר כוותייהו, ע"כ.

יג. שבט הלוי (ח"ט סי' קל"א א') כתב לגבי מי ששכח ובירך על יין שיטעם מעט, דכיון שאינו אלא הרחקה ומנהג מפני אבלות ירושלים לכו"ע יטעם. ואינו דומה למ"ש בשבה"ל (ח"א סי' ר"ה בהערות לסי' ר"ו, ובח"ד סי' כ', וח"ה סי' כ"ד) דאם בירך ונודע לו שיש חשש איסור במאכל דלא יטעם ולא יחשוש לברכה לבטלה, דהתם יש איסור ממש. וכן שמעתי ממרן זצ"ל לגבי מי ששכח ובירך על בשר דפשיטא דיטעם משהו, דאין בטעימה זו שמחה, וודאי דלא גזרו בכה"ג.

יד. רמ"א שם.

טז. מ"ב (ס"ק ע"ה-ע"ו) (ט"ז ממהרי"ל). וכתב עוד הרמ"א אבל יש לצמצם שלא להוסיף. וכתב המ"ב דהיינו דמי שלא בא מחמת קורבה או אהבת רעים רק לאכול ולשתות עבירה היא בידו [מג"א].

טז. שם ממ"א וש"א. ועו"ש דמי ששולחין לו לביתו אסור לאכול. ועיין במ"ב (ס"ק

י. סעודת סיום מסכת נחשבת גם היא לסעודת מצוה. ומ"מ אם לא נודמן הסיום בדרך לימודו לא ימהר או יאחר בשביל זה. וגם אם לא היה עושה סעודה בשאר הימים אפשר שלא יעשנה גם עתה"י.  
ומי המותרים להשתתף בסעודה זו עיין בהערה י"ח.  
ואין הדעת נוחה להקל לעשות סיום לאכול בשר וליתן לנשים ולילדים בסביבה י"ט.

ע"ז) שכתב, והנה בלבוש כתב דמ"ח עד ט"ב לוקחין מנין מצומצם, ויש לוקחים עשרה מלבד הקרובים השייכים לבעל הסעודה. והנה בח"א העתיק כהלבוש, אבל בדה"ח משמע דיוכל לנהוג להקל כדעת הרמ"א דמ"ח עד השבוע שחל בו ט"ב מותר לזמן כל השייכים לסעודה ואפילו כמה מנינים.

יז. רמ"א שם, ומ"ש ומ"מ וכו' במ"ב (ס"ק ע"ג). [והנה הרמ"א כתב ג"כ וסעודת אירוסין. וכל האחרונים תמהו בזה דהא בשו"ע ס"ב איתא דאין לעשות סעודת אירוסין, ועיין במג"א דיש שמחקו תיבות אלו, והב"ח כ' דכשארין לו אשה ובנים מותר. ומג"א חולק ע"ז, וכ' דאפשר לומר דמיירי שלא בשעת אירוסין או שלא בבית ארוסתו דאז ליכא שמחה. וראיתי בשם האמרי אמת מגור וצ"ל שהיה כתוב בשו"ע וסיום מסכת וס"א בר"ת, והכוונה וספרים אחרים [עיין פמ"ג שם], והמדפיס טעה ופתח את הר"ת וכתב וסעודת אירוסין].

יח. במ"ב (ס"ק ע"ג) סיים, אכן אם נודמן כראוי מותרים לאכול אף אותן שלא למדו עמהן אם היו הולכים ובאין גם בזמן אחר משום ריעות [מ"א וא"ר]. ובביאור הלכה הביא מסידור ר' יעקב עמדין שדעתו דדוקא מחזיקי הלומדים והגבאים המשגיחים עליהם ומשרתיהם מותרים אפילו הם רבים, אך לזמן אחרים מלבד אלה מפני הכבוד והאהבה או לאיזה תועלת שהוא הוא איסור גמור. ומ"מ פשוט דאם אותן הבאים מסייעים לעשות הסעודה בודאי מותר דהוא בכלל מה שאמר הגמרא תיתי לי דכי הוי מסיימי רבנן מסכת עבידנא יומא טבא לרבנן וכמ"ש המ"א.

יט. כתב בשבט הלוי (ח"ו סי' ע"ב) בענין הסיום בתשעת הימים לאכול בשר וגם הנשים וילדים בסביבה, אין דעתי נוחה להקל כי כמדומני מזלזלים במנהג קדום, וחשש חולשה ופקו"נ אין כאן כי אפשר ובריא לאכול גם מאכלים שאינם בשריים, ולמה לנו להקל במה שאין צורך, ואם יש צורך גם בלא"ה אפשר להקל, ע"כ.

יא. בשבוע שחל בו מ"ב אין לאכול בשר ולשתות יין בסעודת מצוה רק מנין מצומצם<sup>כ</sup>. היינו שמלבד בעלי השמחה [ובברית הסנדק והקוואטר] והקרובים הפסולים לעדות ניתן להזמין עשרה אנשים נוספים משום רעות ועיין בהערה כ<sup>א</sup> וזה מותר אפילו בערב מ"ב, ויעשנה קודם חצות כ<sup>ב</sup>.

יב. לבישת בגדי שבת מר"ח ובשמחה - אין לובשין בגדי שבת מר"ח. ועל כן מי שהולך לשמחה [ברית מילה, בר מצוה, ופדיון הבן] מר"ח עד מ"ב אינו לובש בגדי שבת כ<sup>ג</sup>.

יג. בברית מילה מר"ח עד מ' באב נוהגין שהמוהל והסנדק ואבי הבן ואמו לובשים בגדי שבת כ<sup>ד</sup>. וכן האשה שמכנסת התינוק (קוואטר) נוהגת ללבוש בגדי שבת שזה עיקר מצותה כ<sup>ה</sup>.

והסכים, אבי אבי הבן ואבי היולדת, שרגילים ללבוש בשמחת נכדיהם בגדי שבת ג"כ נוהגין להקל וללבוש בגדי שבת הם ונשיהם כ<sup>ו</sup>.

כ. רמ"א שם.

כא. מ"ב מהט"ז (ס"ק י"ב), ובשעה"צ (ס"ק פ"ה) כתב והסנדק והמכניס והמוציא (שקורין קוואטר) נמי הוא בכלל הזה [פמ"ג]. (וכתב בשעה"צ (ס"ק פ"ד) וממ"א משמע דמפרש מנין מצומצם עם הקרובים). והשאר יאכלו מאכלי חלב [מ"א]. ועיין בשעה"צ (ס"ק פ"ז) שכתב, אכן לפלא למה לא העתיק הדה"ח דבשבוע שחל ט"ב אין לזמן כל השייכים לסעודה דבזה שוים המ"א והלבוש. ואולי דס"ל כמסקנת הט"ז דברי עצמו דשוים הם לקולא ע"ש.

כב. רמ"א, וע"ש במ"ב (ס"ק ע"ח) ובלבד שיעשנה קודם חצות [מג"א וש"א]. ובשעה"צ הביא דבבגדי ישע כתב דלכתחילה בודאי ימהר לעשות קודם חצות אבל אם נמשך הסעודה אחר חצות אין חשש רק שלא יהיו יותר מיו"ד ואפשר דדוקא לאלו הלומדים בעצמם.

כג. סי' תקנ"א ס"א ברמ"א. (ולצורך הצלחת שידוך כ' בשבט הלוי (ח"ט סי' קל"א ד') שמותר).

כד. רמ"א שם. ואמו, במ"ב.

כה. מ"ב (ס"ק ג') ממג"א. ובשעה"צ כתב, ובספר א"ר מצדד דגם המכניס והמוציא הוא לזה כבעל ברית.

כו. שע"ת (סק"א), וכתב עוד וכמדומה שנוהגין להקל גם שאר קרובים אשר דרכם

## פרק ד'

## ערב שבת ושבת חזון

- א. מותר לשטוף את הבית לכבוד שבת שטיפה רגילה<sup>א</sup>.
- ב. מי שרגיל להתרחץ ולחפוף ראשו במים חמים בע"ש לכבוד שבת, מותר לרחוץ בערב שבת חזון פניו ידיו ורגליו ולחפוף ראשו במים חמים, אבל לא עם סבון<sup>ב</sup>. אנשים שעובדים כל השבוע ומזיעים הרבה ואינם יכולים להעביר את הזיעה בלי סבון, יש להקל להם עם סבון, ובמים צוננים בלבד<sup>ג</sup>.
- ג. טבילה במקוה בערב שבת מותרת<sup>ד</sup>.

אם היה בימים אחרים ללבוש בגדי שבת הם לובשים גם עתה וצ"ע בזה, ונראה שצער הוא לאבי הבן והיולדת כשאין מתערבים בשמחתם הקרובים האלה בלבישת לבנים, ולשאר קרובים יש להחמיר. ועיין מח"ב בשם זרע אמת שבעל ברית אסור ללבוש בגדים חדשים בשבוע זה. ונשים הנושאות את התינוק לביהכנ"ס, והמושיטה את התינוק לביהכנ"ס של אנשים (שקורין קוואטר שאפט) לובשין ג"כ בגדי שבת כיון שאין להם מצוה אחרת במצות מילה רק זו לבד ועיין בפ"מ, עכ"ל. והוראת מרן זצ"ל דמי שאינו נוהג ללבוש בכל פעם בגדי שבת לא ילבש, ובמקום שנוהגים להקל אין למחות ביד המקילין.

- א. שמעתי ממרן זצ"ל.
- ב. כתב הרמ"א סט"ז ואפילו בע"ש של חזון אסור לרחוץ כ"א ראשו ופניו ידיו ורגליו בצונן. [ואפילו רגיל לרחוץ בכל ער"ש כל גופו בחמין אסור לרחוץ כל גופו אפילו בצונן, מ"ב אחרונים]. ויש מקילים בחפירת הראש בחמין למי שרגיל בכל בכל שבת. [ובמ"ב (ס"ק צ"ז) מח"א, דה"ה דשרי פניו ידיו ורגליו בחמין למי שרגיל בכל בכל שבת]. ובמ"ב (ס"ק צ"ו) כתב דבסבון אסור. וכ"כ להלכה בשבה"ל (ח"ז סי' ע"ז ב').
- ג. שבט הלוי (ח"ח סי' קכ"ז ע"ש באריכות).
- ד. במ"ב (ס"ק צ"ה) כתב, ולענין טבילה הנוהג לטבול בכל ע"ש מותר ומי שמבטלה לפעמים מפני טירדת עסקיו או מפני הצינה אסור. וכתב בשעה"צ (ס"ק פ"ח) והיינו דוקא שלא בחמין, דבחמין בודאי רחיצה של תענוג הוא. וכן הורה מרן זצ"ל לעשות מי המקוה פושרים, וכמ"ש בשבה"ל (ח"י סי' פ"א סק"ו).

- ד. קציצת צפרנים לכבוד שבת מותרת<sup>ה</sup>.
- ה. אם יש צורך במעימת תבשיל בשרי לצורך בישול, מותר למעום מעט לפי הצורך<sup>ו</sup>.
- ו. מותר לפרוס לכבוד שבת מפות מכובסות על השלחנות. אבל בסדינים וכלי מיטה נהגו איסור<sup>ז</sup>.
- ז. מי שאין לו כתונת לשבת יש להקל לבנם לכבוד שבת. [וע"י נכרי ודאי שרי]<sup>ח</sup>.
- ז. צחצוח נעליים עם משחה לכבוד שבת מותר<sup>ט</sup>.
- ח. המנהג המקובל כהיום כמעט בכל המקומות הוא שמחליפין בשבת חזון כל בגדי החול לבגדי שבת<sup>י</sup>.
- ה. במ"ב (סי' תקנ"א סק"כ) דלכבוד שבת שרי בע"ש. (ובימי השבוע עיין לעיל).
- ו. שמעתי מאאמור"ר הרה"ח ברוך בענדיט שטיין ז"ל ששמע ממרן זצ"ל דאין זה בכלל טעימה האסורה משום שמחה, [וכ"כ בספר מקור חיים לבעל חו"י, ובלקט יושר הביא דיעות בזה]. וה"ה במבשל לצורך שאר סעודות מצוה מותר לטעום מעט לצורך הבישול.
- ז. שם ברמ"א, לכבוד שבת מציעין לבנים כמו בשאר שבתות, וכתב במ"ב (סק"ל"ג) היינו על השלחנות מותר להחליף לבנים (ט"ז וש"א בשם רש"ל) אבל להחליף סדינים לבנים נהגו איסור.
- ח. במ"ב (סק"ל"ב) כתב דמשמע מהרמ"א שלכבוד שבת מותר לכבס ביום ה' וביום ו', ובדרכי משה משמע שנהגו בזה לאיסור. אכן אם אין לו כתונת לשבת יש להקל (מ"א וח"א) וע"י עכו"ם פשיטא דשרי.
- ט. שמעתי ממרן זצ"ל, ואף בימות החול אם נתלכלכו מותר לצחצח שאינו אלא הסרת לכלוך, ואינו בכלל גזירת כיבוס.
- י. בסי' תקנ"א ס"א כתב הרמ"א, אפילו בשבת של חזון אין מחליפין ללבוש בגדי שבת כ"א הכתונת לבד. ובמ"ב (סק"ו) הכתונת, שאינו לובש אלא מפני הזיעה, ומטעם זה מותר להחליף גם הפוזמקאות וזה מותר אפילו בשבת שחל בו ט"ב. ובק"ק ווילנא נוהגין ע"פ הגר"א ללבוש בגדי שבת, ויש משנים בגד אחד. וכ"כ

- וכן אין משנים כביהכנ"ס בפרישת הפרוכת והמפות משאר שבתות השנה י"א.
- ט. מותר ללבוש בגדי שבת ולהחליפם לאחר כמה שעות שלבשם בלילה או בבוקר, כדי שיהיה מותר ללבושם בתשעת הימים י"ב.
- י. מוצאי שבת - בהכרלה נותנים לקמן שהגיע לחינוך וישתה רוב כוס, (רוב רביעית), וכשאינן קמן מותר לשנות בעצמו מן ההכרלה י"ג.
- יא. המנהג שאין מקפידים לפשוט בגדי שבת מיד לאחר הכרלה.

## פרק ה'

### תשעה באב שחל ביום חמישי

- א. אין להקל לשמוף את הבית כמ"כ אחה"צ לכבוד שבת א.

ר"י עמדין בשם אביו הגאון שצריך ללבוש בגדי שבת אפילו בשבת שחל בו ט"ב. [ובערוך השלחן כתב דבזמננו לא היה ניכר הפרש כ"כ בין בגדי שבת לבגדי חול, אבל בזמנינו שיש בגד מיוחד לשבת (שטריימל וכדו') הוה אבילות בפרהסיא אם ילבש בגדי חול וע"כ נשתנה המנהג]. מרן זצ"ל לבש בגדי שבת חוץ מהמכנסיים שלא החליף.

- יא. שם ברמ"א אבל פורשין פרוכת של שבת [וה"ה מפות ומכסאות, מ"ב ממהרי"ל], אם לא שאירע ט' באב בשבת ונדחה שאז אין פורשין פרוכת של שבת.

יב. שמעתי ממרן זצ"ל. [שהוא כבוד שבת כיון שנהנה מהם, וכ"כ בשו"ת בצל החכמה (ח"ד סי' קל"ח)].

יג. ברמ"א שם, נותנים לתינוק. ובמ"ב (סק"ע) שהגיע לחינוך, וישתה רוב הכוס. ודוקא אם לא הגיע עדיין להתאבל על ירושלים. וכשאינן תינוק כזה ישתה גדול. [ובחמודי דניאל מכת"י כתב, נותנים לגדול קצת ומשמע דעדיף ליתן למי שאינו בן י"ג ודו"ק].

- א. שמעתי ממרן זצ"ל. ויש מעדות הספרדים שעושים כן כל ת"ב שאחה"צ מסדרים הבית, ואין כן מנהגינו.

- ב. מותר לשחוט מחצות היום לכבוד שבת. וכן לבשל לצורך שבת אם הזמן דחוק לוי.  
 ג. נהוג לעשות קידוש לבנה במוצאי הצום.<sup>ג</sup>

### דין מוצאי התענית כשת"ב חל ביום חמישי

ד. כשחל ת"ב ביום חמישי מותר לכבס במוצאי הצום. ובתספורת אין להקל אלא ביום. וכן בבשר ויין אין להקל. ולגבי רחיצה יש להקל לרחוץ בצונן בלילה, ואין להקל לכתחלה לרחוץ בחמין, אלא מהבוקר.<sup>ה</sup>  
 נגינה וברכת שהחיינו, אסורים כמו בכל השנים עד חצות היום.

ב. סי' תקנ"א במ"ב (ס"ק ס') דמותר לשחוט. והיתר הבישול שמעתי ממרן זצ"ל.  
 ג. ולא לדחות למוצאי שבת, ואמר מרן זצ"ל שהוא ע"פ האריז"ל להסמיכו לתענית, ע"ש דוד מלך ישראל חי וקיים.

ד. בשו"ע סימן תקנ"ח כ' הרמ"א בכל השנים, שלא לאכול בשר ולא לשתות יין אחר הצום עד חצות היום. ובמ"ב (סק"ג) כתב, וה"ה שלא לרחוץ במרחץ ולספר ולכבס עד חצות. וכשחל ט"ב ביום ה' שאז יום עשירי הוא ע"ש מותר בכל זה לכבוד שבת. והוא מלשון המג"א.

ולגבי כביסה אף שלשון הפוסקים להתיר רק בשחרית [א"ר וקצש"ע סי' קכ"ד ס"כ ועה"ש ס"ב] אבל בסידור יעב"ץ [ועיין בשאילת יעב"ץ סי' ק"ו] כתב להתיר מהלילה, ויש בזה גם משום תקנת עזרא לכבס בחמישי שיהיו פנויים בשישי לצרכי שבת. וכיון שמותר, מותר לכבס הכל אף מה שאינו צריך לשבת.

ולגבי תספורת אף שמשמעות הלשון 'הכל מותר' כולל תספורת [ובסידור יעב"ץ כ' להדיא מותר לספר לכבס ולרחוץ מיד] מ"מ נראה שאין להקל אלא בבוקר [בהג"ר ר"ב פרנקל ובאשל אברהם (בוטשאטש) אוסרים עד חצות] ואפשר דבמקום צורך אפשר להקל בלילה.

ובבשר ויין אין להקל [עד חצות היום, ערוך השלחן], אף שבאורחות חיים (ספינקא) מביא דעה להתיר מ"מ להלכה יש לאסור. ואמר מרן זצ"ל שבאופן כללי דיני האבלות במוצאי ת"ב, קלים יותר מאשר בתשעת הימים.

ה. ולגבי רחיצה יש להקל ברחיצת כל גופו בצונן שאינו אלא חומרא. ועכ"פ לכתחלה לא ירחץ בחמין, ואם ירחץ עצמו שוב ביום שישי לכבוד שבת א"כ אין רחיצה זו לכבוד שבת [ועיין במאמר מרן גאב"ד ז"מ זצ"ל בעל מחשבת הלוי במבית לוי קובץ י'].  
 במבית לוי קובץ י'.